

**ФУНКЦІОНАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВАХ КАНДИДАТІВ У
ПРЕЗИДЕНТИ США 2012 РОКУ М. РОМНІ ТА Б. ОБАМИ**

Юрій ЗАБЛОЦЬКИЙ (Острозь, Україна)

Стаття розглядає особливості функціонування англійської економічної термінології в структурі політичного дискурсу. Дослідження виконано на матеріалі передвиборчих промов кандидатів у президенти США 2012 року М. Ромні та Б. Обами. Економічний термін розглядається як трирівнева структура, яка одночасно поєднує в собі особливості одиниці мови, спеціальної комунікації та відповідної галузі знань.

Ключові слова: економічний термін, політичний дискурс, функціональні особливості, комунікативна функція, прагматична функція.

The article deals with peculiarities of functioning of English economic terminology in political discourse structure. The research has been carried out on the basis of election speeches of 2012 US Presidential campaign candidates M. Romney and B. Obama. The economic term is viewed as a complex three-dimensional structure combining features of unit of language, communication and knowledge.

Key words: economic term, political discourse, functional peculiarities, communicative function, pragmatic function.

Актуальність теми. Функціонуванням термінів цікавилися свого часу О.С. Ахманова, Б.Н. Головін, В.П. Даніленко, В.М. Лейчик. Як справедливо зазначав Б.Н. Головін, наука про терміни повинна вивчати не лише термінотворення, а й терміновикористання, тобто вона повинна займатися систематичним, широким, обґрунтованим дослідженням того, як функціонують реальні терміни в реальних текстах – виробничих, технічних, наукових, ділових, суспільно-політичних [3, с. 52]. Упродовж останніх п'ятнадцяти років значно зріс науковий інтерес щодо перегляду позицій традиційної термінології, прикладом чому може слугувати поява нових напрямків досліджень у певній галузі і, як наслідок, презентація нових теоретичних підходів до вивчення термінології: соціокогнітивна теорія термінології [15], яка вивчає концепти не як ізольовані одиниці, а взаємопов'язані елементи тексту, що розглядаються в реальному процесі їх використання; фреймова термінологія [13], яка розглядає

слова й терміни як частину однієї лінгвістичної реальності, що належать до різних когнітивних структур або фреймів; комунікативна теорія термінології [12], яка пропонує багатоаспектний розгляд термінологічних одиниць з позиції мови, когніції та комунікації. Термінологічний аналіз набуває нових характеристик. В центрі його уваги вже не суто термін як статична одиниця, яка формує частину концептуальної системи дисципліни, а термін як динамічний елемент, який виникає, набуває значення і розвивається в процесі розвитку дисципліни, формуючи структуру її внутрішніх закономірностей та сприяючи розвитку останньої [11, с. 82]. Власне дослідження економічної термінології в площині реального функціонування відкриває, на нашу думку, широкі можливості для вирішення багатьох практичних та теоретичних завдань не лише науки термінології, а й для спостереження процесу розвитку та функціонування англійської мови на сучасному етапі в цілому.

За визначенням Т.І. Панька, економічним терміном є слово або словосполучення, що є мовним показником чітко сформованого наукового економічного поняття [10, с. 11]. Доповнює визначення економічного терміна запропонована М. Кабре трирівнева структура термінологічної одиниці, яка поєднує у собі характеристики одиниці знань, мови та комунікації, проте реалізуються ці характеристики в особливий, притаманний лише для термінологічної одиниці, спосіб [11, с. 183].

Галузь економіки є зрілою, сформованою та розвиненою науковою дисципліною зі своєю історією, засобами, методами та науковим апаратом, тому, економічний термін, перш за все, слугує засобом формування, збереження та передачі знань у галузі виробництва та ведення господарства. Економічний термін є одиницею мовного рівня, оскільки функціонує в мовному середовищі, підпорядковується усім правилам та характеристикам загальної мови. Метою використання терміна в межах фахового середовища та поза ним є створення, передача, обробка та збереження відповідної інформації, що характеризує його як повноцінну комунікативну одиницю. Такий підхід до розгляду економічного терміна дає можливість дослідити його функціонування одночасно з усіх сторін та виявити увесь спектр лінгвістичних та

екстралінгвістичних факторів у площині його реального використання в комунікативному середовищі з одного боку, та простежити специфіку реалізації цих функцій терміном з іншого.

Таким чином, під економічним терміном ми розуміємо лінгвістичний знак, що має просту чи складну формальну структуру (слово чи словосполучення, співвідносне з відповідним поняттям у сфері економіки) та утворює стійкі системні зв'язки з іншими термінами цієї галузі, використовується як одиниця комунікації в широкому діапазоні комунікативних ситуацій.

Однією з базових функцій слова є номінативна або репрезентативна, суть якої полягає у номінації певних предметів, явищ, процесів тощо. Специфіка реалізації цієї функції терміном полягає як у способі репрезентації, так і в особливості реферованих понять. Існує низка вимог, яким має відповідати термін в процесі номінації, серед яких: точність, стислість, емоційна нейтральність, незалежність від контексту, використання в спеціалізованому дискурсі [9, с. 6-9]. Наведені вище ознаки по-різному проявляються у термінологіях різних галузей, зокрема терміни суспільних наук, до яких відноситься економіка, володіють низкою специфічних ознак, які протиставляють їх термінам природних та технічних наук:

1. Пряма, чітко виражена залежність термінів суспільних наук від відповідної теорії та системи поглядів. При детальнішому розгляді терміни природних та технічних наук також залежать від теорії, яка, в свою чергу, визначається світоглядом (наприклад, паралельність в геометрії, маса в фізиці), але ця залежність може бути завуальована. В термінах соціальних наук вона входить в їхню змістовну структуру.

2. Своєрідна реалізація ознаки системності. Поряд зі сформованими підмовами, що відображають закінчені теорії є такі галузі знань, для яких ще не побудовані системи понять (до них відноситься досліджувана лексика).

3. Наявність термінів з розмитими межами понять, які вони позначають, наприклад, термінів, що позначають загальні поняття соціального характеру (особистість, ідеал).

4. Більш широкий розвиток синонімії та багатозначності ніж в терміносистемах природничих і технічних наук.

5. Наявність оцінного фактора в семантиці термінів [4, с. 19].

Аналіз передвиборчих промов кандидатів у президенти США Мітта Ромні та Барака Обама показав, що в промовах обох кандидатів виявлено значну кількість економічних термінів. З одного боку, це пояснюється важливістю цієї галузі в американському суспільстві, з іншого, – прагматичним потенціалом терміна. Адже, за межами спеціалізованого дискурсу термін може збільшувати смисловий обсяг реферованого поняття, розвивати додаткові смислові відтінки та переносне значення [7, с. 302]. Слід зазначити, що часто реципієнт позбавлений контексту, не має можливості ідентифікувати найменування з певною спеціальною категорією знань і, відповідно, з певним конкретним спеціальним поняттям. В зв'язку з чим, використання цих одиниць в промовах може частково спотворювати об'єм реферованого поняття з певною стилістичною метою.

Серед інших важливих функцій мовної одиниці виокремлюють сигніфікативну або означальну функцію, суть якої полягає в здатності категоризувати поняття, виражати відмінні риси про певний клас предметів. Особливість реалізації сигніфікативної функції терміном полягає в тому, що термін може одночасно називати й позначати рефероване поняття [5, с. 7]. Проте, варто зазначити, що така ситуація значною мірою стосується вмотивованих термінів, а оскільки далеко не всі терміни будуть повністю вмотивованими, то і не всі будуть визначати поняття, деякі будуть лише його називати [8, с. 72].

Сигніфікативна функція терміна може в тій чи іншій мірі проявлятися у сфері фіксування, тобто у спеціалізованій літературі, але не завжди у сфері функціонування. Активне проникнення економічної термінології у повсякденне життя сприяє її частковій деспеціалізації, а її широке використання у засобах масової комунікації та високий рівень освіченості американського населення дозволяє не використовувати визначень в текстах суспільних тематик. Навпаки, існує протилежна тенденція, коли обмеження простору в медіатекстах

призводить до активного використання різного роду економічних скорочень та абревіатур без їх декодування.

Звичайно, звертаючись до своїх громадян, кандидати у президенти не обтяжують себе детальними поясненнями термінів, які вживають в своїх промовах. Цей пласт лексики активно поширюється в соціальному просторі, оскільки тема економіки постійно обговорюється в американських медіа, а рецесія 2008 року тільки посилила інтерес суспільства до економічних питань. Крім того, політики в своїх промовах оперують здебільшого досить загальними, а не вузькоспеціалізованими термінами, що теж дозволяє не перейматися питанням декодування відповідних одиниць. Загалом, варто зазначити, що у промовах кандидатів не було зафіксовано жодного випадку використання визначень економічної термінології.

Розгляд терміна як одиниці комунікації передбачає, насамперед, аналіз його комунікативних та прагматичних характеристик. Термін володіє високим рівнем інформативності, тому, насамперед, виконує комунікативну функцію, яка сприяє як передачі знань певної сфери, так і активізації діяльності людей з метою отримання цих знань. Специфіка реалізації комунікативної функції терміном полягає в тому, що як засіб збереження та розповсюдження інформації про наукові поняття, терміни є своєрідним посередником між поняттєвою та мовною системами, які з одного боку функціонують на основі базових правил обох систем, а з іншого – самі можуть впливати на їх подальший розвиток. За таких умов повідомлення об'єднує в собі фонове значення, спеціальне знання, лінгвістичну здатність адекватного використання терміна та очікувану реакцію реципієнта. Для того, щоб комунікація мала позитивний результат, і відправник інформації успішно реалізував свій комунікативний намір, йому необхідно враховувати рівень професійних знань реципієнта. На думку Дж. Сейгера, успішність наукової комунікації полягає в стислості й точності повідомлення та його відповідності фаховим знанням реципієнта [14, с. 74].

Зрощення суспільної сфери з економічною сприяє проникненню й закріпленню терміносистеми останньої в повсякденну комунікацію. Інтерес

громадян США до економічної ситуації в країні сприяє тому, що американські політики активно використовують цю тематику у своїй передвиборчій боротьбі, насичуючи тексти своїх виступів значною кількістю економічних термінів. Зв'язок політиків та громадян безпосередній, і тому перші зобов'язані реагувати на запит останніх. Економічна ситуація в країні як ніколи раніше турбує пересічного громадянина. Тому, щоб завоювати його прихильність, політична еліта безперервно експлуатує економічну тематику. Нами було виділено 10 найчастотніших економічних термінів у передвиборчих промовах кандидатів у президенти США 2012 р. (див. таблиця 1).

Таблиця 1

Найчастіше вживані економічні терміни

	М. Ромні			Б. Обама	
	Термін	Кількість слововживань		Термін	Кількість слововживань
1	job (n)	332	1	job (n)	1666
2	economy (n)	242	2	tax (n)	1541
3	business (n)	234	3	middle class (n)	757
4	tax (n)	153	4	economy (n)	614
5	economic (adj)	140	5	pay (n)	613
6	debt (n)	97	6	business (n)	527
7	enterprise (n)	96	7	cut (n)	372
8	cut (n)	94	8	auto industry (n)	204
9	prosperity (n)	84	9	economic (adj)	251
10	unemployment (n)	66	10	crisis (n)	197

Аналіз передвиборчих промов кандидатів у президенти США 2012 року показав, що економічна тематика була одним з двох ключових предметів для обговорення. Кількісні підрахунки показали, що більше на цю тему висловлювався Б. Обама. Опираючись на терміни, які застосовували опоненти, характер висловлювань теж був різний. Обидва кандидата найбільше турбувалися про робочі місця (*job*), що було очевидно, враховуючи той факт, що США досі не можуть оговтатися від рецесії 2008 року. Питання податків більше хвилювало Б. Обаму (*tax*), а представники середнього класу (*middle*

class) взагалі не потрапили до першої десятки М. Ромні. Наведений список демонструє стурбованість Б. Обама економічною кризою (*crisis*), тоді як М. Ромні більше налаштований на оптимістичне та процвітаюче майбутнє (*prosperity*). Загалом, можемо зазначити, що аналіз контекстів вживання цих одиниць в переважній кількості випадків показав, що політики оперували економічною термінологією в функції прямої передачі інформації щодо питань. Дослідження показує, що М. Ромні зосередився на загальних неконкретних поняттях, а в арсеналі Б. Обама часто з'являлася більш конкретніша тема, зокрема авто індустрії (*auto industry*).

Однією з найважливіших функцій терміна, яка, на думку М. Кабре і відрізняє термін від слова, реалізуючись у відмінностях їх користувачів, комунікативних ситуацій, теми й мети повідомлення та типу дискурсу, в якому вони використовуються, виступає прагматична функція [12, с. 36]. Прагматична функція терміна полягає у виборі відповідного знака в залежності від комунікативної установки відправника інформації з метою певного впливу на реципієнта, наприклад, переконати в правдивості повідомлення, схилити адресата до певних висновків, спонукати його до відповідних дій [1, с. 5]. На думку авторів, прагматична функція реалізується через засоби побудови спеціалізованого тексту, де адекватне використання того чи іншого терміна залежить від учасників, умов, цілей, типу комунікації.

Активне використання економічної термінології в передвиборчому дискурсі пояснюється намаганнями політиків продемонструвати свою компетентність в даній галузі. Традиційно в Сполучених Штатах змагаються представники двох протилежних ідеологічних систем – демократи та республіканці. Кожен табір має свої погляди на різні аспекти суспільного життя країни, і кандидат, що їх представляє виступає обличчям, свого роду брендом своєї політичної партії. Сподобавшись та переконавши виборця у своїй компетентності, кандидат має високі шанси отримати більшість на виборах. Дослідження виборчої риторики 2012 року показало, що більше і якісніше про економіку говорив Б. Обама. Ми не будемо стверджувати, що на фоні переживань наслідків економічної рецесії 2008 року саме цей аспект призвів до

його перемоги, проте арсенал різноманітних економічних термінів справді наводить на думку, що Б. Обама краще розуміється на економічних питаннях.

Особливість мовної природи терміна полягає в тому, що він слугує основним засобом комунікації в процесі наукової діяльності й відповідно основним елементом розповсюдження знань з одного боку, та продуктом когнітивної діяльності й відповідно інструментом процесу наукового пізнання, з іншого. Термін слугує засобом збереження та передачі інформації, уособлюючи в собі оброблену інформацію про науковий світ відповідної галузі. Проте, основною ціллю наукової комунікації є не простий обмін інформації за допомогою термінології, вона представляє собою особливу форму взаємодії людей в соціальній системі, сприяючи переосмисленню та розвитку наукової інформації. Тому, невіддільно від комунікативної функції вчені називають пізнавальну функцію терміна однією з ключових [2, с. 21]. В межах когнітивної функції терміна окремо виділяють здатність терміна відкривати нове знання, або так звану “евристичну функцію”, яка проявляється у прогнозних термінах, які з’являються до появи спеціального поняття дій [1, с. 7]. Крім того, науковий термін не лише відкриває, накопичує та передає наукові знання певної галузі, а й слугує засобом “фіксації знань в процесах наукового, технічного та навчального спілкування” [3, с. 13].

Як одиниця, що належить певній системі знань і тісно взаємопов’язана з іншими одиницями цієї системи, термін може виконувати класифікаційну або систематизуючу функцію [6, с. 96], оскільки, процес пізнання навколишньої дійсності завжди базується на здатності людини категоризувати та класифікувати ті чи інші предмети та явища навколишнього світу. У сфері наукових понять ця здатність проявляється особливо актуально.

Специфіка вираження цієї функції терміном полягає в тому, що він не лише зберігає та передає знання, а й слугує засобом отримання і концептуалізації нових знань на основі вже існуючого суспільно-наукового досвіду, на що більшість слів загальнолітературного мовного фонду не здатні. Усі ці аспекти пізнавальної функції більш притаманні для термінів точних наук і яскраво виражені у відповідному спеціалізованому фаховому дискурсі.

Переносячи акцент на економічний термін, який функціонує в межах політичного передвиборчого дискурсу, варто зазначити, що практично важко було визначити, як виконує економічний термін пізнавальну функцію в політичному дискурсі США. Теоретично ми можемо припустити, що деяка термінологія слугувала для отримання, засвоєння та категоризації нових знань, проте враховуючи те, що комунікативні цілі учасників політичного дискурсу інші, нам видається логічним припустити, що пізнавальна функція терміна очевидно проявляється в спеціалізованій літературі для навчання чи довідок, проте не зовсім реалізована на рівні політичного дискурсу.

В своїй передвиборчій риториці кандидати у президенти США 2012 року активно використовували економічну термінологію. Популярність економічного терміна пояснюється важливістю галузі економіки в американському суспільстві, економічною освіченістю громадян, нестабільною економічною ситуацією. Обидва політики послуговувалися термінами галузі економіки, щоб переконати електорат в правильності свого курсу економічного розвитку, продемонструвати рівень обізнаності з господарчими питаннями в країні, створити позитивний імідж політика, який здатен вивести країну на новий рівень розвитку. Крім того, попадаючи у непритаманне для себе оточення, економічний термін здатен набувати додаткових смислових значень та оцінних відтінків, чим також користувалися політики в своїх промовах.

В межах політичного дискурсу економічна термінологія виконувала ряд притаманних термінам функцій. Оскільки термін є одиницею природної мови, для нього властиві всі ті якості та функції, що й для звичайного слова, які, проте, мають свої специфічні прояви цих функцій та ознак. Аналіз передвиборчих промов Б. Обама та М. Ромні показав, що в межах політичного дискурсу деякі загальномовні функції економічні терміни виконували не в повній мірі.

В межах політичного дискурсу економічний термін функціонує поряд з багатьма іншими елементами, тому в якості одиниці професійної комунікації використовується рідко. Так, політики мало використовували вузькоспеціалізовані економічні терміни, а в десятку найбільш вживаних

економічних термінів обох кандидатів увійшли здебільшого з загальних граничних з загальноповживаними словами термінів. Економічна термінологія зберігає та передає осмислену інформацію та здобутті знання заковдані в мовні знаки, виконуючи таким чином пізнавальну функцію. В межах політичного дискурсу пізнавальна функція економічного терміна теж не реалізується в повній мірі. Ця функція здебільшого реалізується у професійній комунікації, завдання ж політиків полягає не у підвищенні освітнього рівня американців, а в маніпулюванні їхньою свідомістю з метою отримання політичних дивідендів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонова, М.В., Лейчик, В.М. Функции научно-технического термина и их применение в информационных процессах / М.В. Антонова, В. М. Лейчик // Научно-техническая информация. Серия 2. Информационные процессы и системы, ВИНТИ. – 1990. – №11. – С. 2-8.
2. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина (на материале терминологии средств массовой информации) / М.Н. Володина. – М. : Изд-во МГУ, 2000. – 128 с.
3. Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учений о терминах / Б.Н. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М. : Высшая школа, 1987. – 104 с.
4. Городецкий Б.Ю. Термин и его лингвистические свойства // Структурная и прикладная лингвистика / Б.Ю. Городецкий. – Л., 1987. – Вып. 3. – С.17-22.
5. Канделаки Т.С. Семантика и мотивированность терминов / Т.С. Канделаки. – М. : Наука, 1977. – 168 с.
6. Куликова И.С., Салмина Д.В. Введение в металингвистику (системный, лексикографический и коммуникативно-прагматический аспекты лингвистической терминологии) / И.С. Куликова, Д.В. Салмина. – СПб : «Сага», 2002. – 352 с.
7. Левицкий А.Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка / А.Э. Левицкий. – К. : “АСА”, 1998. – 362 с.
8. Лемов А.В. Система, структура и функционирование научного термина : дис. канд. філ. наук : 10.02.01 / А.В. Лемов. – Нижний Новгород, 2000. – 359 с.

9. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики / Д.С. Лотте. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 157 с.
10. Панько Т.И. Развитие украинской политэкономической терминологии XIX–XX веков: автореф. дис. канд. филол. наук / Т.И. Панько. – Л., 1965. – 16 с.
11. Cabré T. Terminology and philosophy: from logic to the philosophy of science / T. Cabré. // ITF Journal. – 2003. – №14. – С. 81–85.
12. Cabré T. Terminology: theory, methods, and applications / T. Cabré. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999. – 248 с.
13. Process-oriented terminology management in the domain of coastal engineering / [P. Faber, S. Montero, M. Castro and others]. // Terminology. – 2006. – №12. – С. 189–213.
14. Sager J. A practical course in terminology processing. J. Sager.– Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. – 1990. – 266 p.
15. Temmerman R. Towards new ways of terminology description: the sociocognitive approach / R. Temmerman. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2000. – 259 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юрій Заблоцький – здобувач кафедри практики англійської мови Інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, викладач кафедри англійської філології факультету романо-германських мов Національного університету “Острозька академія”.

Наукові інтереси: термінознавство, політичний дискурс, функціональні характеристики лексичних одиниць.